

Kriminelle kvinner i medienes søkelys i stemmerettsåret 1913

Et dypdykk i norske aviser fra 1913 viser at kvinner i kriminalsaker var den vanligste kvinnelige gjengangeren i spaltene. Stemmeretten for kvinner gikk stille forbi, og husmoren var fraværende.

Forbryterportrett fra Rådhusgaten politistasjon i Kristiania tidlig på 1900-tallet. Kvinnen på bildet, Johanne Margrethe Degermann Johansen, ble beskrevet som «Gatepike. Tyv. Brutal. Voldsom», Eier: Justismuseet

«Hun skal nu indsættes til afsoning af dem alle med 189 dagers fængsel», skriver Aftenposten den 25. juli 1913, om en kvinne som har blitt bøtelagt for fyll hele sju ganger uten å ha betalt.

Dagen etter omtales Harda Therese Martinsen, som er arrestert i Stockholm for tyveri av to diamantringer, en hatt og en hermelinboa. Martinsen er kjent for tyverier, skriver avisen.

Kvinner ble ikke viet mye spalteplass i norske aviser i 1913, men i den grad de var nevnt, var det gjerne i forbindelse med kriminalsaker.

Krim var et felt avisene skrev mye om på denne tiden, men at kvinner var så sterkt representert i denne kategorien var jeg i utgangspunktet ikke forberedt på, sier pressehistoriker og førstelektor ved Universitetet i Stavanger, Else-Beth Roalsø.

I artikkelen *Kriminelle, kulturelle, kapable kvinner: pressens kvinneverasjoner i stemmerettsåret* har hun sammen med Elisabeth Eide, professor i journalistikk ved Høgskolen i Oslo og Akershus, undersøkt kvinnebilder i norske aviser anno 1913.

Svakt representert

Medieforskerne har gått gjennom hver fjerde uke av Aftenposten, Fædrelandsvennen, Stavanger Aftenblad, Bergens Tidende, Adresseavisen og Nordlys i 1913. De så også ekstra på dagene rundt 11. juni, da alminnelig stemmerett for kvinner ble vedtatt.

Vi valgte ut både landsdekkende og regionale aviser over hele landet for å få et så bredt bilde som mulig og for å se om det var store forskjeller mellom avisene, forteller Roalsø.

Kvinner er omtalt i 743 oppslag, i til sammen 520 utgaver. 180 av oppslagene er kriminalsaker der kvinnene kommer til syne. Videre er de nevnt i 137 kultursaker, mens artikler innen helse og sosial, arbeid og kvinnesak kommer langt ned på listen.

I gjennomsnitt var kvinner omtalt i kun 1,4 saker per utgave. Vi har ikke tall på hvor mye menn er omtalt, men det er uansett rimelig å konkludere at kvinner er svakt representert – tatt i betraktning at kvinner også i 1913 utgjorde halvparten av den norske befolkningen, sier Roalsø.

Prostitusjon og barnedrap

Roalsø mener noe av forklaringen til det høye antallet kriminalsaker ligger i nyhetskriterier – for at noe skal være en nyhet må det være uvanlig. Kvinner som stjal, drepte og prostituerte seg var definitivt unntak, som i tillegg brøt kraftig med oppfatninger om kvinnens plass i samfunnet.

En annen årsak til det høye antallet kriminalsaker der kvinner er involvert, er fattigdom, store klasseforskjeller og nød. Det sosiale nettet fanget ikke opp de som falt utenfor.

Dette var en tid med voksende industri, og flere kvinner trakk mot byene for å få arbeid på fabrikker eller som tjenestepiker. Ikke alle fikk jobb, og flere prostituerte seg for å tjene til livets opphold. I Kristiania var det hele 6000 prostituerte kvinner i 1913. Vi fant flere saker knyttet til dette.

Det var stor skam å føde utenfor ekteskap for hundre år siden, og flere notiser forteller om ugifte kvinner som blir tatt for å drepe barnet sitt. Adresseavisen skriver om en 15 år gammel danserinne

i Paris som ble fengslet for å ha drept sitt nyfødte barn. To timer etter fødselen «danset [hun] inde paa scenen», ifølge avisen.

Sakene er ofte overraskende. De ville neppe blitt skrevet slik i dag, sier Roalsø.

Mannsdominert presse

Antall aviser i Norge økte sterkt fra 1860 til 1910 – fra 52 til 256. I tillegg til at dette var notisenes storhetstid, med flest korte og oftest usignerte saker, var pressen sterkt mannsdominert. De aller fleste redaktørene og journalistene var menn. Dette satte sitt preg på innhold og vinkling.

Vi vet ikke hvor mange kvinnelige journalister det var i 1913, men i 1920 var 8 prosent av journalistene kvinner. Det er derfor rimelig å anta at de mannlige journalistene skrev om menn og for menn, sier Roalsø.

Kanskje syntes de mannlige journalistene at kriminalsakene om kvinner var særlig kuriøse? Beskrivelsene av kvinnenenes handlinger inneholder lite empati og forklaring - kun fakta.

Voldelige suffragetter

De engelske suffragettene i England kjempet en høylytt kamp for at kvinner skulle få stemmerett på denne tiden, noe norske aviser ofte fikk med seg. Eide og Roalsø fant imidlertid svært lite om norske kvinners kamp for stemmerett i 1913. Et par aviser har kun så vidt nevnt dette.

Det var påfallende lite om stemmeretten i vårt materiale, men medieforsker Brita Ytre-Arne har vist at denne debatten gikk i årene før alminnelig stemmerett ble innført. I 1913 hadde alle politiske partier dette på sitt program. Likevel er det jo merkelig at avisene ikke markerte at den ble innført, mener Roalsø.

Når norske aviser skrev om de engelske suffragettene, var det stort sett knyttet til deres, til dels voldelige, aksjonsformer. Roalsø og Eide tror temaet ville fått en bredere og mer balansert dekning dersom avisene hadde flere kvinnelige journalister.

Man skriver kun om aksjonene til suffragettene - enten det er å sette fyr på hus, demonstrasjoner eller andre voldelige handlinger. Det kan tenkes at en kvinnelig journalist ville ha forklart mer om hva de faktisk kjempet for og overgrepene mot dem, sier Roalsø.

Mennenenes bilde

Den nest største kategorien i undersøkelsen er kultursaker, som særlig omhandler kvinner som opptrer kunstnerisk, informasjon om begivenheter og opptredener.

Kvinneres innsats i foreningslivet, arbeidsvilkår og likelønn og saker om første kvinnelige i et yrke kommer også noe til syne. Stoff om den private kvinnerollen er derimot nesten fraværende.

Rollen som hustru, husmor og mor er nærmest usynlig, selv om det var her mange voksne kvinner befant seg i 1913, sier Roalsø.

Det var først da avisene fikk egne kvinnesider og flere kvinnelige journalister at temaer som ernæring, barneoppdragelse, husarbeid og samliv fikk plass. Kvinnesider hadde begynt å komme i 1913, men ikke i vårt utvalg.

Er det mennenes bilde av kvinnene som her stiger fram, fordi avisene for hundre år siden ble redigert og skrevet av menn, om menn og for menn?

Vel, det er i alle fall et bilde som ikke er dekkende. Kvinner var sannsynligvis ikke mer kriminelle for hundre år siden, her har andre faktorer spilt inn. Og siden menn først og fremst redigerte og skrev for og om menn, var de kanskje blinde for at også andre sider av kvinnelivet, for eksempel det som rørte seg i hjemmet, også kunne være så interessant at det fortjente en plass i avisene, avslutter Roalsø.

Artikkelen ble opprinnelig publisert i Kildens nyhetsmagasin 6. desember 2013, og redigert av Kilden i 2023.

Se også

- [Debatt om brødpriiser trumfet kvinnestemmerett](#)

Kilder

- [Elisabeth Eide og Else-Beth Roalsø: Kvinner og kvinnebilder i norsk presse rundt 1913. Pressehistorisk tidsskrift nr 20/2013.](#)

KAMPEN FOR STEMMERETT

Av Kristin Marie Skaar, 2013

Last ned | Del

Meldinger ved utskriftstidspunkt 22. oktober 2026, kl. 23.43 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.